

KÜRESELLEŞMENİN TOPLUMSAL HAYATA ETKİLERİ İLE İLGİLİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ

OPINIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES REGARDING THE EFFECTS OF GLOBALIZATION ON SOCIAL LIFE

Şerife Nur AKDENİZ¹, Akif AKKUŞ,² Ali MEYDAN³

ÖZ: Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küreselleşmenin toplumsal hayata etkileri ile ilgili görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde öğretmen adaylarının, küreselleşmeyi nasıl tanımladıkları, küreselleşmenin toplum hayatına etkisini nasıl değerlendirdikleri, sosyal bilgiler eğitimiyle küreselleşme arasında nasıl bir ilişki kurdukları ve "Küreselleşme ve Toplum" dersinin kazanımlarını nasıl değerlendirdikleri incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim desenine göre tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinde öğrenim gören ve "Küreselleşme ve Toplum" dersini alan 14 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak açık uçlu soru formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analizden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının küreselleşmeyi genel olarak Amerikanlaşma kapsamında tanımladıkları, küreselleşmenin toplumsal hayata etkisini daha olumsuz açıdan değerlendirdikleri bu olumsuzlukları popüler kültürün oluşması ve tek tipleşme olarak gördükleri sonucuna ulaşmışlardır.

Anahtar sözcükler: Öğretmen adayları, sosyal bilgiler, toplumsal hayat, toplum, küreselleşme

ABSTRACT: In this study, it was aimed to reveal the views of pre-service social studies teachers about the effects of globalization on social life. Within the framework of this purpose, how pre-service teachers define globalization, how they evaluate the effects of globalization on social life, how they establish a relationship between social studies education and globalization, and how they evaluate the achievements of the "Globalization and Society" course were examined. The research was designed according to the phenomenology design, one of the qualitative research methods. The study group of the research was determined by purposive sampling method. The study group of the research was determined by purposive sampling method. The study group consisted of 14 pre-service teachers studying at a state university and taking the "Globalization and Society" course. An open-ended questionnaire was used as a data collection tool. Descriptive analysis was used to analyze the data. As a result of the research, it was concluded that pre-service teachers generally defined globalization within the scope of Americanization, evaluated the impact of globalization on social life more negatively, and saw these negativities as the formation of popular culture and uniformization.

Keywords: Pre-service teachers, social studies, social life, society, globalization

Bu makaleye atf vermek için:

Akdeniz, Ş.N., Akkuş, A., & Meydan, A. (2024). Küreselleşmenin toplumsal hayata etkileri ile ilgili sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri, *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(Özel Sayı), 364-377.

Cite this article as:

Akdeniz, Ş.N., Akkuş, A. & Meydan, A. (2024). Opinions of social studies teacher candidates regarding the effects of globalization on social life. *Trakya Journal of Education*, 14(Special Issue), 364-377.

¹ Doktora öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Nevşehir/Türkiye, e-mail: snakdeniz8@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7586-7122.

² Prof. Dr., Emekli öğretim üyesi, Ankara/Türkiye, e-mail: akifakkus3342@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0307-5537.

³ Prof. Dr., Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Nevşehir/Türkiye, e-mail: alimeydan01@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1278-096X.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The effects of globalization are seen in many areas. One of these is social life. The task of raising individuals who will act with the awareness of the effects of globalization in society falls to teachers. For this reason, course contents related to globalization are included in teacher training programs. However, research has revealed that students' readiness in these courses is inadequate and they have deficiencies in making sense of globalization. In this study, it was aimed to reveal the views of pre-service social studies teachers who took the "Globalization and Society" course about the effects of globalization on social life. Within the framework of this purpose, how pre-service teachers define globalization, how they evaluate the effects of globalization on social life, how they establish a relationship between social studies education and globalization, and how they evaluate the achievements of the "Globalization and Society" course were examined.

Method

How pre-service teachers who took the "Globalization and Society" course evaluate the impact of globalization on social life was revealed within the scope of phenomenology, one of the qualitative research models. The participants were selected using the convenience sampling method, which is one of the purposeful sampling methods. In the spring semester of the 2023-2024 academic year, 14 pre-service social studies teachers studying in the second year of undergraduate education and taking the "Globalization and Society" course were determined as participants. A six-question open-ended questionnaire was used to collect the data. The data were evaluated with descriptive analysis method. In order to increase the validity and reliability of the research, appropriate and sufficient participation in the data collection phase and expert evaluation strategies were utilized. In this context, all students taking the "Globalization and Society" course were reached. Expert opinion was used in creating the data collection tool and analyzing the data.

Findings and Discussion

Some conclusions were reached in line with the analyzes. Firstly, pre-service teachers' views on the concept of globalization before taking the "Globalization and Society" course were evaluated. According to the results obtained, pre-service teachers explained the concept of globalization through the interaction of people, societies or countries in economic, social and cultural fields before taking the course. Similar results were obtained in metaphor studies on globalization. In Toprak and Çelik's (2022) study, pre-service teachers expressed globalization as a universal concept that is in constant change and development, provides instant communication, and affects all humanity and the world. After the "Globalization and Society" course, pre-service teachers explained the concept of globalization with other related concepts (postmodernism, neoliberalism, etc.) and had a broader view of the scope of the concept. According to the pre-service teachers, although the concept of globalization is related to different concepts, all concepts serve the same purpose. The pre-service teachers explained the outcomes of the globalization and society course by associating them with concepts such as capitalism, Americanization, postmodernism, neoliberalism. Based on these concepts, they stated that their level of knowledge about globalization was limited and that they gained awareness thanks to the course. Pre-service teachers evaluated the effects of globalization on social life mostly through negative views. While they expressed positive effects with developments in trade, communication and technology, they expressed negative effects by emphasizing the emergence of popular culture and uniformization. In order to better understand the views of pre-service teachers on the effects of globalization on social life, they were asked to draw attention to a social issue. Each pre-service teacher explained a different issue that they considered important. The examples given by the pre-service teachers were all about the negativities in the society. They especially drew attention to the negativities caused by Americanization and popular culture. The fact that each pre-service teacher drew attention to different issues shows that they are aware of the breadth of globalization. Globalization is a dynamic and multifaceted process seen in many areas. It is usual for different perspectives to emerge in the perception of globalization due to its inclusion of various approaches and reveals the limitation of making a single definition of globalization (Ezer & Aksüt, 2021). As these results suggest, it can be stated that pre-service teachers gained a comprehensive perspective on globalization and its impact on social life during the "Globalization and Society" course. Finally, how pre-service teachers evaluate the relationship between globalization and social studies education was examined. While establishing a relationship between globalization and social studies education, pre-service teachers mostly emphasized the negative effects of globalization and stated

that the social studies course should develop awareness against these negative effects. At the same time, they stated that the focal points of globalization and social studies education are societies and that the connection between both concepts is inevitable. Considering the broad scope of the concepts of globalization and social studies education, it can be said that pre-service teachers' knowledge about the scope of social studies is limited and insufficient in establishing a relationship with globalization. Similarly, Ozturk and Akıncı (2023) found that the participants could not evaluate the scope of the course properly within the framework of social studies.

Conclusion

With this research, the evaluations of pre-service social studies teachers who took the "Globalization and Society" course on globalization and its effects on social life were revealed. As a result, it is seen that the scope of the course provides students with certain theoretical gains and a certain perspective in evaluating social events. However, the fact that most of the students have negative judgments shows that only the disadvantages of globalization are taken into consideration. Contrary to this situation, prospective teachers need to evaluate the disadvantages of globalization and gain gains in turning them into advantages. For example, they can be aware of the formation of popular culture and take action to raise social awareness by acting with certain non-governmental organizations instead of encouraging consumption. At the same time, the social studies curriculum can be examined for globalization within the scope of the course and it can be evaluated in which achievements social awareness can be created and students can gain global perspectives in the classroom environment. Thus, global education can be concretized and social gains can be achieved.

GİRİŞ

Küreselleşme konusu yıllardır akademik araştırmalarda çokça ele alınan ve çevreden insan hayatına kadar birçok açıdan etkileri tartışılan bir alan olmuştur. Küreselleşme, ilk olarak ekonomi ve ticari ilişkilerde kullanılan bir kavram olarak ortaya çıkarken günümüzde sosyal ve kültürel alanlarda da etkilerini göstermeye başlamıştır (Kan, 2009). İnsan faaliyetlerinin bir birleşme içerisinde olması, ticaretin uluslararası alanda gelişmesi, sermaye akışının hızlanması, yabancı kaynaklara erişimin kolaylaşması ve iş gücü piyasasının gelişmesiyle hem sosyo-kültürel hem de ekonomik alanda bir entegrasyon gerçekleşmektedir (Chepura ve Matviienko, 2024). Bu entegrasyon zaman içerisinde bireylerin sosyolojik yaşantısına daha fazla etki etmeye başlamıştır. Çünkü küreselleşmenin gücü canlı ve sürdürülebilirdir. Bu da küreselleşmenin toplumsal etkilerinin görmezden gelinemeyeceği ve yok sayılmayacağı gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu etkilerin ne kadar dışında kalınmak istense de etki gücü oldukça fazladır (Akhan ve Kaymak, 2021).

Özellikle sanayileşme ve kentleşmenin artmasıyla toplumdaki sosyolojik etkisi küreselleşmeyi araştırmacılar tarafından derinlemesine çalışılan bir konu haline getirmiştir. Böylece birey ve toplum hayatındaki değişimler son yüzyılda ele alınan önemli konular arasındadır (Özdemir, 2011). Bu sebeple küreselleşme, teorisyenler ve uygulamacılar çok fazla tartışılan, üzerinde anlaşılmış teorik bir yapısı bulunmayan, her bilim dalı için ayrı ayrı inceleme konusu olan birden çok yaklaşıma sahip olan bir kavramdır. Farklı yaklaşımları içermesindeki önemli sebeplerden biri de küreselleşme sürecinde kazanalar kadar kaybedenlerin de bulunmasıdır. Toplumlar sahip oldukları niteliklerini ve yapılarını koruyarak küreselleşmenin olumsuz etkilerinden etkilenmeyerek faydalarından yararlanma şansına da sahip olabileceklerdir. Buna karşın küreselleşmenin etki gücündeki hassas dengeyi koruyamayan toplumların ise küreselleşmenin olumsuz etkilerinden felaket derecesinde zarar görebileceklerini söylemek mümkündür (Savaşlar, 2007).

Küreselleşmenin toplum üzerindeki bu etkileri, ülkelerin eğitim politikalarında da önemli değişimlerin yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Eğitim sistemleri toplumların ulusal ve uluslararası değişimlere uyum sağlamasına, ekonomik, teknolojik, bilimsel, kültürel ve sosyal açıdan gelişimlerine katkıda bulunmaktadır (Özdemir, 2011). Bu sebeple küresel toplumların birbirine bağlantılı bir şekilde ilerlemesinde eğitim uygulamalarının da bu sürece ayak uydurması bir ihtiyaç haline gelmektedir. Öğrencilerin değişimin kaçınılmaz olduğu bir dünyaya hazırlanması için ihtiyaç duyulan beceri ve yetkinlikler kazandırılarak geleceğin yetişkinlerinin dünya vatandaşları olmaları için desteklenmesi gerekmektedir (Bertram, 2016). Bunun için bilim insanlarının yanı sıra UNICEF, UNESCO ve Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) gibi çeşitli kuruluşlar, okulların ve eğitim politikalarının yeniden şekillendirilmesi konusunda artan bir ihtiyaca dikkat çekmektedirler (Günel, 2016). Bu ihtiyacın

karşılanması için eğitim programlarının geliştirilirken toplumun sosyal ve kültürel değerlerindeki yabancılaşma, kuşak çatışması, cinsiyet ayrımcılığı, ideolojik ayrışma, toplumsal şiddet gibi toplumsal bazı değişimlere dikkat edilmeli ve bunların üzerinde durulmalıdır (Özdemir, 2011).

Özellikle okullarda artan ırk, kültür, etnisite gibi farklılıklara sahip öğrencilerin bulunduğu ortamlarda azınlık veya çoğunluk ayırımı yapmadan kaliteli eğitim verilmesini gerektirmektedir (Akcaoğlu ve Demirbaş, 2019). Küreselleşmeyle ilgili bu konuların öğretilmesinde öğretmen eğitimi önemli bir role sahiptir. Çeşitliliğin meydana geldiği dünyada kişisel ve kültürel farklılıklara önem veren bir toplumu oluşturma görevi öğretmenler aracılığıyla gerçekleştirilebilir. Bunun için öğretmen yetiştirmede yenilikçi ve öğrenci merkezli olan ve küreselleşmenin pedagojiye entegre edildiği, küreselleşmenin zorlu yönlerini fırsata çevirmeyi sağlayacak dengeli bir küresel eğitim teşvik edilmelidir (Keengwe, 2018; McGaha, 2015).

Küresel eğitim, çoğu ülkede sosyal bilgiler programlarıyla aktarılmaktadır (Günel, 2016). Sosyal bilgiler dersi toplumsal kargaşaları önleyerek demokrasinin temellerini toplumda oluşturmak ve yeni bir ulus inşa etmeyi amaçlar. Bunun için birçok bilim dalını içine alan bir yapıyı içerir (Çiydem, 2019). Bu sebeple küreselleşmenin etkilerinin bilincinde olarak küresel eğitim yetkinliklerine sahip sosyal bilgiler öğretmenlerinin yetiştirilmesinin artan bir ihtiyaç haline gelebileceğini söylemek mümkündür. Bunun için eğitim fakültelerinin lisans programlarının ihtiyaç duyulan talepler doğrultusunda geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye’de 2018 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programındaki derslerde küresel eğitimin bilgi, beceri, değer ve tutum boyutlarıyla ilişkili olan içeriklere, bilgi, beceri, değer ve tutumlara yer verilmeye özen gösterilmiştir (Genç ve Kınasakal, 2019). Bu derslerden birisi de “Küreselleşme ve Toplum” dersidir. Bu ders kapsamında, son yüzyılda meydana gelen gelişmeler ve bu gelişmelerin Türkiye’ye ve az gelişmiş ülkelere etkilerine, Türkiye’nin küreselleşme karşındaki durumuna, çoğulculuk, çok kültürlülük gibi kavramlara ve çok kültürlü eğitim uygulamalarına (Yüksek Öğretim Kurumu [YÖK], 2018) yönelik gibi birçok bilgi öğrencilere aktarılmaktadır.

Literatürde küreselleşme kapsamında sosyal bilgiler eğitimine yönelik yapılan araştırmaların daha çok ders kitabı ve program incelemeye (Karakuş ve Akpınar, 2021; Dere ve Uçar, 2020; Uygun ve Ulu, 2018; Topkaya, 2016; Keskin ve Yaman, 2014; Sağlam, Vural ve Akdeniz, 2011) yönelik yapılmıştır. Bunun yanı sıra öğretmen görüşlerini ele alan çalışmalar da bulunmaktadır. Öğretmen görüşleri, kavramlar (Akhan ve Kaymak, 2021; Öztürk ve Günel, 2016; Tünkler, 2020), küresel vatandaşlık ve eğitimi (Çolak, Kabapınar ve Öztürk, 2019) ve küresel sorunlar (Durmuş ve Çolak, 2021; Yiğit ve Demirkaya, 2022) kapsamında incelenmiştir. Öğretmen adaylarına yönelik yapılan araştırmalarda ise metaforik algılara (Çiydem vd., 2017; Ezer ve Aksüt, 2021; Toprak ve Çelik, 2022), görüş çalışmalarına (Gürbüz, 2015; Egüz, 2016; Bayır, Göz ve Bozkurt, 2014), internet kullanımlarına yönelik ilişkiye (Çakmak, Bulut ve Taşkiran, 2015) ve küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapılara (Durmuş ve Sert, 2022) odaklanılmıştır.

Küreselleşme ve Toplum dersi kapsamında ya da küreselleşmenin toplumsal hayata etkisine yönelik yapılan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Küreselleşmeyi lisans dersi kapsamında ele alan iki çalışma vardır. Günel (2016) “Küresel Eğitim” dersi alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel bakış açılarını değerlendirdiği araştırmasında, katılımcıların küresel bakış açısı hakkındaki görüşleri emperyalizm, yayılmacılık ve liberalizm gibi kavramlar ile ilişkilendirdiklerini ve küreselleşme kavramına olumsuz anlamlar yükledikleri sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca katılımcılar farklı kültürlerle yönelik bilgiler öğrendikleri tek dersin “Küresel Eğitim” dersi olduğunu ifade etmişlerdir. Başka bir araştırmada Öztürk ve Akıncı (2022), Küreselleşme ve Toplum dersi programını öğretmen, akademisyen ve öğretmen adayları görüşleri doğrultusunda incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarında programın paydaşlarının dersin içeriğine ve hedefine yönelik bakış açılarının ve beklentilerinin farklı olduğu belirlenmiştir. Ancak, bahsedilen hedef ve içeriklerin öğretmen eğitimi ve sosyal bilgiler öğretimiyle tam olarak bağdaştırılamadığını ifade etmişlerdir. Dersin küreselleşmenin toplumu etkilediği boyutları içermesi gerektiğine vurgu yapmışlardır.

Bir başka araştırmada ise Uyar, Meydan ve Uyar (2022), küreselleşmenin medya ve sosyal medya üzerinden yarattığı toplumsal değişmeyi öğretmen görüşleriyle ele almışlardır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin incelenen kavramlara yönelik genel bilgilere sahip olduğunu belirlemişlerdir. Küreselleşmenin medya üzerinden yarattığı olumlu toplumsal değişmeyi kültürel etkileşim, bilinç kazanma ve kolay iletişim sağlama olarak değerlendirirken olumsuz etkileri, kültürel çözülme ve yozlaşma yarattığı şeklinde yorumlamışlardır.

Yapılan araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda lisans düzeyinde verilen “Küreselleşme ve Toplum” dersinin içeriğinin ve dersin toplumsal boyutunun öğretmen adaylarının görüşleriyle değerlendiren araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu noktadan hareketle yapılan araştırmada “Küreselleşme ve Toplum” dersini alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küreselleşmenin toplumsal hayata etkileri ile ilgili görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının küreselleşmeyi nasıl tanımladıkları, bu tanımlamada aldıkları dersin etkisi, küreselleşmenin toplumsal

hayata etkisini nasıl değerlendikleri ve sosyal bilgiler eğitimiyle küreselleşme arasında nasıl bir ilişki kurdukları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaç kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1) Öğretmen adayları küreselleşmeyi nasıl anlamlandırmaktadırlar?
- 2) Öğretmen adayları “Küreselleşme ve Toplum” dersinin kazanımlarını nasıl değerlendirmektedir?
- 3) Öğretmen adayları küreselleşmenin toplumsal hayata etkisini nasıl değerlendirmektedirler?
- 4) Öğretmen adayları küreselleşme ve sosyal bilgiler eğitimi arasında nasıl bir ilişki kurmaktadır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim kullanılmıştır. Olgubilim, bireylerin bir olguya yönelik hislerine, algılarına, düşüncelerine, olguyu nasıl anlamlandırdıklarına ve betimlediklerine odaklanır. Ele alınan olgu bir duyguyu, ilişkiyi, programı ya da bir kültürü içerebilir (Patton, 2018: 104-105). Bu noktadan hareketle “Küreselleşme ve Toplum” dersini alarak küreselleşme olgusuna yönelik bir bakış açısına sahip olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küreselleşmenin toplumsal hayata etkisini nasıl değerlendirdikleri olgubilim kapsamında ortaya konmuştur.

Çalışma Grubu

Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi seçilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi araştırma sorusuna en güvenilir bilgileri verebilecek kişilerin kasıtlı olarak seçilmesine olanak sağlar (Creswell, 2017). “Küreselleşme ve Toplum” dersi lisans 2. sınıf seviyesinde verilmektedir. Bu sebeple araştırmaya hız ve pratiklik kazandırması (Meydan, 2021) açısından kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda bir devlet üniversitesinde 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi içerisinde lisans 2.sınıfta öğrenim gören ve “Küreselleşme ve Toplum” dersi alan 14 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılımcı olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında açık uçlu soru formundan yararlanılmıştır. Açık uçlu soruların cevabı bireyler tarafından şekillendirilir ve bir standart içermez. Böylece katılımcılara cevaplarını oluşturmada esneklik sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu doğrultuda araştırmacılar tarafından altı sorudan oluşan açık uçlu soru formu hazırlanmıştır. Verilerin toplanma sürecinde ilk olarak öğretmen adayları araştırma süreci hakkında bilgilendirilmiştir. Daha sonra soru formu tanıtılmış ve öğretmen adaylarına dağıtılan formlar aracılığıyla veriler elde edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Açık uçlu soru formu aracılığıyla elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Betimsel analiz elde edilen verilerin çıkarımlar yapılmadan doğrudan alıntılarla olduğu gibi aktarılmasını sağlar. Aynı zamanda elde edilen niteliksel verinin ilişkisini betimlemek için frekans gibi istatistiksel yöntemlerden yararlanır. Böylece incelenen durumun özü olduğu gibi okuyuculara aktarılır (Nassaji, 2015; Baltacı, 2021). Bunun için öğretmen adaylarının küreselleşmeye ve küreselleşmenin toplumsal hayata etkilerini yönelik görüşlerini belirlemek için betimsel analizden yararlanılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Verilerin sunumunda tablolardan ve doğrudan alıntılardan yararlanılmıştır. Ayrıca katılımcı bilgileri yerine kodlamalar kullanılmıştır ve “Katılımcı 1”, “(K1)” olarak ifade edilmiştir. Açık uçlu soruların sağlamış olduğu esneklikle araştırmacılar soruları yanıtlarken birden fazla kavramla ilişki kurmuşlardır. Bu sebeple tablolardaki toplam frekans farklıdır.

Araştırmaların geçerlik ve güvenilirliği artırmak için belirli stratejiler önerilmiştir. Bu araştırmada da Merriam (2018) tarafından belirtilen veri toplama aşamasına uygun ve yeterli katılım ile uzman değerlendirmesi stratejilerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda “Küreselleşme ve Toplum” dersini alan tüm öğrencilere ulaşılmıştır. Ayrıca veri toplama aracının oluşturulmasında ve verilerin analizinde uzman görüşünden yararlanılmıştır. Yapılan bu çalışmada araştırma etiği ilkeleri gözetilmiş olup gerekli etik kurul izinleri alınmıştır. Etik kurul izni kapsamında; (Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi), (30.04.2024 tarihli), (2024.05.105) sayılı belge alınmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümde araştırma soruları kapsamında elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

1. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu başlıkta öğretmen adaylarının “Küreselleşme ve Toplum” dersini almadan önce ve aldıktan sonra küreselleşme kavramını nasıl tanımladıklarına yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmen adaylarının “Küreselleşme ve Toplum” dersini almadan önce küreselleşmeye yönelik görüşlerinden elde edilen veriler aşağıda Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.
“Küreselleşme ve Toplum” dersi almadan önceki görüşler

Görüş	f
İnsanlar ve ülkeler arası etkileşim	6
Tek tipleşirme	3
Teknolojik gelişim	2
Toplumsal sorunlar	1
Modernleşme	1
Toplumsal rekabet	1
Kapitalizm	1
Sömürgeleşme	1
Doğanın yok olması	1
Toplam	17

Tablo 1’deki verilere göre öğretmen adayları küreselleşme kavramını daha çok “İnsanlar ve ülkeler arası etkileşim” olarak ifade etmişlerdir. Bu etkileşimi teknolojik ve ekonomik açıdan değerlendiren K14’ün şu şekildedir; “*Dersi almadan önce küreselleşmenin ülke sınırlarının önemi olmadan internet vasıtasıyla her şeyden haberdar olabilmek, gelişmelere daha kolay uyum sağlamak olduğunu düşünüyordum. Bir taraftan da güçlü ülkelerin, doğu ülkeleri ve Afrika ülkelerine daha kolay egemen olmalarını sağladığını düşünüyordum.*” Bunun yanı sıra K4 kültürel etkileşime vurgu yaparak küreselleşmeyi şu şekilde ifade etmiştir; “*Toplumun, kültürlerin evrenselleşmesi olarak yorumluyordum ve aynı zamanda kültürler arası alışveriş olarak bakıyordum.*”

Öğretmen adayları küreselleşmeyi etkileşimin yanı sıra toplumların tek tipleşmesi ve toplumsal rekabet üzerinden değerlendirmişlerdir. K1 tek tipleşmeyi şu şekilde ifade ederken; “*Küreselleşme ve Toplum dersini almadan önce küreselleşmenin ‘tek dünya devleti, tek dil, tek yönetim, tek bayrak, cinsiyetsizlik, milliyetsizlik’ gibi kavramlarla örtüştüğünü düşünüyordum (...) Küreselleşme hakkında çok ütöpik veya distöpik yaklaşımlar düşünürdüm.*” K10 toplumsal rekabeti “*Bu dersi almadan önce benim için küreselleşme toplumların birbiriyle yarış halinde olması anlamına gelmekteydi. Mesela Avrupa bir teknoloji geliştirdiğinde Türkiye de geliştirmeli gibi bir düşünce olurdu aklımda.*” ifadeleriyle açıklamıştır.

Öğretmen adaylarının “Küreselleşme ve Toplum” dersini aldıktan sonra küreselleşmeye yönelik görüşlerinden elde edilen verilere aşağıda Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2.
“Küreselleşme ve Toplum” dersini aldıktan sonraki görüşler

Görüş	f
Amerikanlaşma	9
Kapitalizm/neoliberalizm/postmodernizm vb.	7
SSCB’nin dağılmasıyla başlayan süreç	4
İnternetin yayılmasıyla başlayan süreç	4
Yeni dünya düzeni	3
Tarihin sonu	3
Dünyayı etkileyen olaylar	3
Ülkeler arası bağlantı gücünün artması	2
Hızlı iletişim	2

Tablo 2. devamı...

“Küreselleşme ve Toplum” dersini aldıktan sonraki görüşler

Görüş	f
Sömürgeleşme	2
Batılılaşma/ yerelleşme	2
Toplam	42

Tablo 2’ye göre öğretmen adayları küreselleşmeyi en çok “Amerikanlaşma” olarak tanımlamaktadırlar. Öğretmen adaylarından K7 küreselleşmenin başlangıcına yönelik bazı süreçlere dikkat çekerek küreselleşmeyi “Amerikanlaşma” olarak şu şekilde tanımlamıştır:

“(…) Amerikanlaşma olarak bilinen küreselleşme SSCB dağılımı (1989-91) arası çökümü ve ABD’nin rakipsiz kalmasıyla ortaya çıkan bir durumdur. SSCB çökümü ve Doğu Avrupa’nın etki alanı baz alındığında ABD’nin rakipsiz kalıp kendi kültürünü dünyaya satmasıdır (...) Amaç Amerikan sisteminin dünyaya belirsizlik içinde verilmesidir. Bu yüzdendir ki entelektüel kavramlarla bu algı sürekli değiştirilir. Küreselleşme kapitalizmin üst aşaması olarak kabul edilir.”

Amerikanlaşmanın yanı sıra öğretmen adayları kapitalizm, neoliberalizm, postmodernizm gibi kavramlara dikkat çekerek küreselleşmeyi tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarından K5 küreselleşmeyi kapitalizm ve sömürgeleşme üzerinden şu şekilde açıklamıştır; “(...) Küreselleşme bir nevi kapitalizm diyebiliriz. Kapitalizm sermaye biriktirme yoludur. Bu da işçiye emeğinin karşılığının verilmemesi, sömürgeye dayanır. Küreselleşme de bundan farksızdır.” Bir başka öğretmen adayı ise küreselleşmeyi batılılaşma olarak ifade etmektedir. K8’e göre küreselleşme; “Batı kültürünün dünyaya hızlı bir şekilde yayılmasıdır. Dünyadaki sermaye gücünün merkezileşmesidir. Küreselleşme ile yer küre homojenleşir. Birbirine uzak ya da yakın bütün ülkelerin birbiriyle iletişim halinde olmasıdır. Küreselleşme tek bir eylem değil tarihsel bir süreçtir.”

2. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu kısımda öğretmen adaylarının “Küreselleşme ve Toplum” dersinin kazanımlarını nasıl değerlendiklerine yer verilmiştir. Öğretmen adayı görüşlerinden elde edilen verilere Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3.

“Küreselleşme ve Toplum” dersinin kazanımları

Görüş	f
Kavramsal ilişki kurma	6
Farkındalık kazanma	6
Günlük hayatla ilişki kurma	1
Sorunları fark edebilme	1
Küreselleşmenin etkilerini değerlendirebilme	1
Toplam	15

Tablo 3’e göre öğretmen adayları Küreselleşme ve Toplum dersinin kazanımlarını en çok “kavramsal ilişki kurma” ve “farkındalık kazanma” olarak ifade etmişlerdir. K3 küreselleşmeyi farklı kavramlarla ilişkilendirerek kavramın kapsamının genişliğini şu şekilde ifade etmiştir; “Bu ders kazanımlarında kavramlarla ilişkisi ve küreselleşmenin ne olduğu vardır. Bunlara bakacak olursak kapitalizm, Amerikanlaşma, postmodernizm, neoliberalizm kavramları ve bu kavramlarla ilişkisini bağdaştırsak zaten hepsiyle örtüşen kavramlar... Küreselleşme bildiğimden daha kapsamlı bir kavrammış.” K4 ise sorunları fark ederek farkındalık kazanmayı şu şekilde açıklamıştır; “Küreselleşmenin çeşitlilikten yana olmadığını aslında tek bir toplumun kültürünün yayma çabasında olduğunu Amerika kültürünün ulaşılması gerek hedef olarak gösterilip kabul edildiğini gördüğümüzü düşünüyorum bu durum hayatımızda daha bilinçli tüketim alışkanlıkları kazandırmıştır.” K13 dersin küresel olayları değerlendirmede etkili olduğunu

“Bu ders küreselleşme ile günümüzde neler olmuş onları değerlendirtir. İnternetin bulunması, Küba buhranı, Japonya'nın bombalanması, Covid-19(...)” ifadeleriyle açıklamıştır.

3. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu kısımda öğretmen adaylarının küreselleşmenin toplumsal hayata etkisine yönelik değerlendirmeleri incelenmiştir. Öğretmen adaylarından bu etkileri olumlu ve olumsuz etkiler olarak değerlendirmeleri istenmiştir. Öğretmen adaylarının görüşlerinden elde edilen veriler aşağıda Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.

Küreselleşmenin toplumsal hayata etkisine yönelik görüşler

Görüş		f
Olumlu Etkileri	Uluslararası iletişimin gelişmesi	8
	Kültürel etkileşim	4
	Teknolojinin gelişmesi	4
	Uluslararası ticaretin gelişmesi	3
Olumsuz etkileri	Popüler kültürün oluşması	6
	Milli kimlik kaybı	3
	Tek tipleşme	2
	Çevresel sorunlar	2
	Boyundurluk	2
	Gelir düzeyinde farklılık oluşması	1
	Tüketim toplumlarının ortaya çıkması	1
	Olayların evrensel etki oluşturması	1
	Sömürgeleşme	1
	İrkçilik	1
	Toplumsal değer kaybı	1
	Toplam	

Tablo 4'e göre öğretmen adayları küreselleşmenin toplumsal hayata etkisini olumlu yönden en çok “uluslararası iletişimin gelişmesi” olarak değerlendirirken olumsuz etkiyi en çok “popüler kültürün oluşması” olarak değerlendirmişlerdir. K10'un bu değerlendirmelere yönelik ifadeleri şu şekildedir;

“Küreselleşmenin olumlu yanlarından bahsedecek olursam devletler çağdaşlaşmış, teknoloji ilerlemiş, insanlar istediği bir şeyi elde edebilecek duruma gelmiştir. İnsanlar arası etkileşim gün geçtikçe artmaktadır. Fakat olumsuz yönleri de vardır. Bunun başında bence insanlar kendisi olmaktan çıkmış ve birbirine özenmeye, benzemeye başlamıştır. Batıya özenerek kendi kültürümüzden, giyimimizden, yediğimiz yemeğe kadar Amerikanlaşıyoruz. İnsanlar yönetiliyor ne yazık ki. Kapitalist bir sistem ortaya çıkıyor. Büyük devletler küçük devletleri yönetiyor.”

Benzer ifadeler kullanan K5 popüler kültürün olumsuz etkilerine değinmiş ve toplumsal rekabete vurgu yaparak gelişimin sağlanabileceği şu ifadelerle açıklamıştır;

“(…) Toplumsal hayata olumlu etkileri; Çağdan geri kalmamış oluruz. Yani diğer ülkeler ilerlerken biz geride kalmayız. Elimizdeki bir ürünü tanıtarak dünya çapında marka haline gelebiliriz. Ülkeler arası etkileşimle yeni projeler üretebilir, yeni dillere hâkim olabiliriz. Farklı kültürler, insanlar, etnik gruplar tanırız.”

Olumlu etkilerde yine gelişime vurgu yapan K14 olumsuz etkilerde ise şu görüşe sahiptir; “Küreselleşmenin toplumsal hayat için olumlu yönü gelişmelere daha kolay ulaşabilmek ve ayak uydurabilmektir. Olumsuz yönü ise toplumu ve insanları köleleştirmesidir. İnsani değerleri yok sayıp menfaat odaklı toplum yapısına dönüştürmektedir. Dünyadaki kaosun en büyük sebebidir. Barış değil savaşlar çoğalmıştır (...)” K3 ise olumlu etkilerde ticari gelişime vurgu yaparken olumsuz etkilerde hem gelir düzeyindeki eşitsizliğe hem de çevresel sorunlara şu şekilde değinmiştir;

“Olumlu yönleri ticaretin gelişmesi, ekonomik büyüme, ülkeler arası bağlantıların güçlenmesi, olaylara bakış açısının da değiştiğini düşünüyorum. Ticaret yapılan bir ülkede, iki ülkenin yararına olduğunu düşünüyorum. Çünkü birisi elindeki ürünü satmış oluyor, birisi de elinde olmayan ürüne ulaşmış olur. Hem böylece ticari yollarımız faaliyete girmiş olur (...) Olumsuz olarak çevresel faktörler var, gelir farkları var. Küreselleşmeyle insanlar arası hatta ülkeler arası gelir düzeylerindeki farkların ortaya çıkması iyi olmadı (...)”

Küreselleşmenin toplumsal hayata etkisini değerlendiren öğretmen adaylarından önemli gördükleri ve dikkat çekmek istedikleri toplumsal bir konuyu da değerlendirmeleri istenmiştir. Öğretmen adaylarının görüşlerine göre elde edilen veriler Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5.

Toplumsal konular

Görüş	f
Amerikanlaşma	2
Popüler kültür	2
Telefonun icadı	1
Mesleki etki	1
Eleştirel düşünme	1
Apple telefon	1
Doğa sorunları	1
Kandırılma	1
Tek tipleşme	1
1923 Ekonomik krizi	1
Savaş	1
Yozlaşma	1
Toplam	14

Tablo 5’e bakıldığında neredeyse her katılımcının farklı bir konuya dikkat çektiği görülmektedir. Öğretmen adayları çoğunlukla “Amerikanlaşma” ve “popüler kültür”e dikkat çekmişlerdir. K13’ün hem Amerikanlaşmaya hem de popüler kültüre yönelik ifadeleri şu şekildedir; “*Küreselleşme günümüze hep farklı isimlerle girer ama hep aynı şeydir. Amerika’nın etkisi altına girdiğimizden dolayı kendimiz bile dilimizdeki kelimeleri kullanmayıp daha çok dil kirliliği yapıyoruz. Örneğin... bazılarımız kahve yazmak yerine coffee yazmayı tercih ediyor.*” Benzer bir ifadeyle K1 ise aşağıdaki görüşe sahiptir

“Küreselleşmenin toplumsal hayata etkisine karşı dikkat çekmek istediğim nokta Amerikanlaşmadır. Çünkü dünyanın neredeyse her yerinde ABD’nin bir rolü vardır. Eğitimde, ticarete, sanayide, politikada ve daha birçok alanda. Yediğimiz yemeklerde bile rolü vardır. Mc.Donald, KFC, Burger King... İnsanlar kültürlenmeyi artık Amerikanlaşan bir topluma dönüştürmektedir...”

K5 ise eleştirel düşünmenin önemine şu şekilde dikkat çekmiştir;

“Küreselleşmeyle birlikte anında bilgi edinebiliyoruz hızlı bir şekilde iletişime geçebiliyoruz. Sosyal medya, tv sayesinde gün boyu yeni bir bilgi sahibi oluyoruz. Peki hiç düşünüyor muyuz? Yoksa düşündürülmek istendiği gibi mi düşünüyoruz ve düşüncemiz tüketim alışkanlıklarımızı mı yönetiyor? Düşünmeyi hayatımızın her anında yaptığımız eylem olduğu için dikkat çekilmesi gereken konu olduğunu düşünüyorum.”

K10’un savaşa yönelik ifadeleri aşağıdadır;

“Küreselleşmenin toplumsal hayattaki en büyük örneği Gazze’de ve İran’da başlatılan savaşlar bence. Büyük gelişmiş ülkeler bu tarz küçük ülkeleri yağmalayıp yıkabiliyor. Herkes sanki onların himayesi altında yaşamak zorunda kalmış her yönden onların kurallarını aşan olduğunda bu tarz bir zorbalama ihtiyacına girmekteler. Herkes bu duruma sanki göz yummuş

gibi bir hava var. Dünya gelişiyor olabilir fakat büyük devletler dünyayı yönetmeye çalıştıkça aslında bir o kadar geriye gitmekteyiz.”

K15 yozlaşmayı aşağıdaki şekilde ifade etmiştir;

“Toplumsal hayatta insanları menfaat odaklı hale getirmiştir. Yani yetişen genç nesil menfaat odaklı yetişmekte, insani ve vicdani değerleri arka plana atmaktadır. İnsanları sürekli yarış halinde olan işçiler haline getirmiştir. Bunun sonucu olarak ahlaki değerler yıkılmaya başlamış, insanların yarış halinde olması insanların ve toplumun psikolojisini olumsuz etkilemiştir.”

K6 doğa sorunlarına şu şekilde dikkat çekmiştir;

“Küreselleşmenin günümüzde ve bundan sonraki süreçlerde üzerinde durması gereken en önemli konu daha yaşanılır bir dünya kısacası “doğa sorunları”. İlerleyen dönemlerde artan sanayi ile doğanın yok olması, daha az yaşanılır hale gelmesi söz konusudur. Sanayinin yok olması söz konusu değildir ama bunu daha özenli ve dikkatli bir şekilde ilerletmek çok önemlidir...”

K8’in tek tipleşmeye yönelik görüşleri şöyledir; “Küreselleşme ile insanlar toplumlar tek tip oluyor. Giyimde, beslenmede kullandığımız teknolojik aletlerde sürekli değişim oluyor. Popüler kültür sürekli değişiyor. İnsanlar buna ayak uydurmada maddi ve manevi açıdan zorlanıyor. Ayak uyduramayan insanlar toplumdan dışlanıyor.”

K9 ekonomiye yönelik ifadeleri aşağıdadır;

“Tarihten bir olayla örnek verilmek gerekirse 1929 ilk ekonomik kriz ve New York borsasının çökmesi buna örnek olabilir. Toplumunu ayakta tutan mihenk taşlardan biri ekonomidir. Toplumda yaşayan insanların geliri gideri ekonomi dengeler. Ekonomi çökünce zamların gelmesi, ürünü bulamama hem iç karışıklıkları hem de toplumun, bireyin huzurunu bozar. Tarihte yaşanan bu iki kriz de toplumu geçtik dünya üzerinde büyük etki bıraktı.”

4. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitimi ve küreselleşme arasındaki ilişkiye yönelik görüşleri bu başlıkta incelenmiştir. Öğretmen adayı görüşlerinden elde edilen veriler aşağıda Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6.

Küreselleşme ve sosyal bilgiler eğitimi arasındaki ilişki

Görüş	f
Farkındalık kazandırma	6
Toplum	5
Evrensel gelişmeler	2
Milli bilinç	1
Toplam	14

Tablo 6’ya göre öğretmen adayları küreselleşme ve sosyal bilgiler eğitimi arasında ilişki kurarken sosyal bilgiler eğitiminin farkındalık kazandırmasına vurgu yapmışlardır. Bu temaya yönelik K5’in görüşü şu şekildedir:

“Küreselleşmenin altında yatan kapitalizm, modernizm, postmodernizm, emperyalizm insanlar tarafından bilinmiyor. Sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili, ilişkisi olarak da insanlara bunun kötü bir şey olduğunu, olumlu yanlarından çok olumsuz yanlarının olduğunu birilerinin açıklaması gerekiyor ve bu da sosyal bilgiler eğitimi almış bireylere düşüyor.”

K2 ise farkındalığı “(...) küreselleşme sosyal bir olaydır (...) Sosyal bilgiler dersi de ilgili kavrama bir ünite de yer vermektedir. Küreselleşme olaylarının birçoğu tarihi etkilemektedir. Bu olaylar incelenirken Sosyal bilgiler eğitimi, ilgili kavramın aydınlatılmasında ön ayak olmalıdır.” ifadesiyle açıklamıştır. Öğretmen adaylarının vurgu yaptıkları bir diğer önemli tema ise “toplum”dur. K8’in topluma yönelik ifadeleri şu şekildedir;

“İkisinin de ortak özelliği toplum ile iç içe olmalarıdır. Küreselleşme toplum üzerinden gerçekteşişip yayılıyor. Toplumların her şeyini etkiliyor. Sosyal bilgiler ile toplum iç içedir.

Küreselleşme toplumları etkileyerek değiştiriyor. Sosyal bilgiler de değişen toplum yapısına göre şekil alıyor. Sosyal bilgiler amacı toplumu daha iyi bir noktaya getirmek.”

Öğretmen adaylarından biri bu soruya yanıt vermemiştir. İki öğretmen adayı ise sosyal bilgiler eğitimi yerine sosyal bilimlerle küreselleşme arasındaki ilişkiyi açıklamışlardır.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, “Küreselleşme ve Toplum” dersini alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küreselleşmenin toplumsal hayata etkileri ile ilgili görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde öğretmen adaylarının, küreselleşmeyi nasıl tanımladıkları, küreselleşmenin toplumsal hayata etkisini nasıl değerlendirdikleri, sosyal bilgiler eğitimiyle küreselleşme arasında nasıl bir ilişki kurdukları ve “Küreselleşme ve Toplum” dersinin kazanımlarını nasıl değerlendirdikleri incelenmiştir. İncelemeler doğrultusunda birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.

İlk olarak öğretmen adaylarının “Küreselleşme ve Toplum” dersini almadan önce küreselleşme kavramına yönelik görüşleri değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuca göre öğretmen adayları dersi almadan önce küreselleşme kavramını, insanların, toplumların ya da ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda etkileşimleri üzerinden açıklamaktadırlar. Küreselleşmeye yönelik yapılan metafor araştırmalarında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Toprak ve Çelik’in (2022) araştırmasında öğretmen adayları küreselleşmeyi sürekli değişim ve gelişim halinde olan, anında iletişimi sağlayan, tüm insanlığı ve dünyaya etkileyen evrensel bir kavram olarak ifade etmişlerdir. Öğretmen adayları etkileşimin yanı sıra toplumsal sorunlara, rekabete ve tek tipleşmeye vurgu yapmışlardır. Bu durum adayların küreselleşme kavramına yönelik olumsuz yargıları olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde Günel (2016), “Küresel Eğitim” dersi alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel bakış açısına yönelik algılarını incelediği araştırmasında öğretmen adaylarının olumsuz yargılar etrafında şekillendiği sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmen adayları “Küreselleşme ve Toplum” dersinden sonra ise küreselleşme kavramını ilişkili olduğu diğer kavramlarla (postmodernizm, neoliberalizm vb.) açıklayarak kavramın kapsamına yönelik daha geniş bir görüşe sahip olmuşlardır. Öğretmen adaylarına göre küreselleşme kavramı farklı kavramlarla ilişkili olsa da tüm kavramlar aynı amaca hizmet etmektedir. Bu sonuca göre öğretmen adaylarının küreselleşme kavramına yönelik daha teorik temelli ve kapsamlı bir bakış açısı kazandığı söylenebilir. Ancak öğretmen adaylarının küreselleşmeye yönelik olumsuz yargıları büyük oranda değişmemiştir.

Öğretmen adayları küreselleşme ve toplum dersinin kazanımlarını kapitalizm, Amerikanlaşma, postmodernizm, neoliberalizm gibi kavramlarla ilişkilendirerek açıklamışlardır. Bu kavramlardan yola çıkarak küreselleşmeye yönelik bilgi düzeylerinin sınırlılığını ifade ederek ders sayesinde farkındalık kazandıklarını belirtmişlerdir. “Küreselleşme ve Toplum” dersini eğitim paydaşlarının görüşlerine göre değerlendiren Ozturk ve Akıncı (2023) araştırmalarında öğretmen adaylarının çoğunun dersin kazanımlarına yönelik fikir belirlemediklerini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda öğretmen adaylarının bir kısmı ders içeriğini kapsamlı oluşuyla bir kısmı ise içeriğin sınırlı olmasıyla eleştirmişlerdir. Bunun sebebi iki açıdan değerlendirilebilir. Bu durum ilk olarak öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleriyle ya da dersi veren öğretim elemanın derse yönelik ilgisiyle ilgili olabilir. Aynı araştırmada dersi veren öğretim elemanları öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin düşük olduklarını, bilgileri genelde sosyal çevreden öğrendiklerini ve aslına bu dersi verecek başka bir akademisyen bulunmadığı için dersi kabul ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu noktada öğretim elemanlarının derse yaklaşımları önem kazanmaktadır. Küreselleşmede öğretmen eğitiminin önemi göz önünde bulundurulduğunda bu durum önemli bir sorun haline gelmektedir. Çünkü küreselleşmenin sorunlarına yanıt vermede öğretmen eğitimi önemli role sahiptir bunun için küresel farkındalığı teşvik etmek adına eğitim paydaşlarının bilinçli çaba göstermesi gerekmektedir (Keengwe, 2018).

Öğretmen adayları küreselleşmenin toplumsal hayata etkilerini daha çok olumsuz görüşler üzerinden değerlendirmişlerdir. Olumlu etkiler için ticaret, iletişim ve teknolojiye gelişmelerle ifade ederken, olumsuz etkileri ise daha çok popüler kültürün ortaya çıkması ve tek tipleşmeye vurgu yaparak ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının küreselleşmenin toplumsal hayata etkilerine yönelik görüşlerini daha iyi anlamlandırabilmek için toplumsal bir konuya dikkat çekmeleri istenmiştir. Her bir öğretmen adayı önemli gördüğü farklı bir konuyu açıklamıştır. Öğretmen adaylarının verdikleri örnekler tamamen toplumdaki olumsuzluklar üzerinedir. Adaylar özellikle Amerikanlaşma ve popüler kültürün meydana getirdiği olumsuzluklara dikkat çekmişlerdir. Öğretmen adaylarına göre tek tipleşen ve değer yargılarını kaybeden bir toplum oluşmuştur. İcen’in (2020) sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla popüler kültürü ele aldığı araştırmasında öğretmen adayları, popüler kültürün modernlik bağlamında bir dayatma olduğunu, bu dayatmanın içeriğinin ise Batı kültürü odaklı olduğunu ve değerlerin yozlaştırılmaya çalışıldığını ifade

etmişlerdir. Benzer bir başka araştırmada Yılar, Tağrikulu ve Ünal (2023), öğretmen adaylarının popüler kültür denilince ilk olarak dilde ve kültürde yozlaşma, özenti kültür ve dayatılmış kültür gibi kavramların akıllarına geldiğini ortaya koymuşlardır. Küreselleşmenin milli kültürlere ait unsurları tek boyuta indirilmesi ve bir dünya kimliği oluşturma çabası var olan bir gerçektir (Gürbüz, 2015). Araştırmalarda ülkeler arası eşitsizliklerin kültürel kimliklerin kaybolmasının yanı sıra ekonomileri de birbirine bağımlı hale getirdiği ifade edilmektedir. Ancak bunu olduğu gibi kabul etmemek gerekmektedir. Ortaya çıkan bu soruna çözümü için toplumlar aktif katılım sağlamalı ve küreselleşme karşısındaki rekabetler avantaja çevrilmelidir (Chepura ve Matviienko, 2024). Bunun için eğitim aracılığıyla dünyanın birbirine bağımlı olduğunun bilincinde olarak yaşamak için gerekli bilgi, beceri ve tutumların öğrencilere kazandırılması önemlidir. Öğrenme ortamlarında küresel bir bakış açısı sunması için de öğretmen eğitimlerine gerekli özenin gösterilmesi gerekmektedir (McGaha, 2015).

Her öğretmen adayının farklı konulara dikkat çekmesi ise küreselleşmenin kapsamındaki genişliğinin bilincinde olduklarını göstermektedir. Küreselleşme birçok alanda görülen dinamik ve çok yönlü bir süreçtir. Çeşitli yaklaşımlara içermesiyle küreselleşme algısında farklı bakış açılarının ortaya çıkması olağandır ve küreselleşmeye yönelik tek bir tanımın yapılmasının sınırlılığını ortaya koymaktadır (Ezer ve Aksüt, 2021). Bu sonuçlar anlaşılacağı üzere “Küreselleşme ve Toplum” dersi sürecinde öğretmen adaylarının küreselleşmeye ve küreselleşmenin toplumsal hayata etkisine yönelik kapsamlı bir bakış açısı kazandıkları ifade edilebilir. Öğretmen adaylarının ders öncesi sahip oldukları olumsuz yargılar büyük ölçüde değişirse de edindikleri teorik bilgilerle sahip oldukları değer yargılarına yönelik bir değerlendirme yapabildiklerini söylemek mümkündür.

Son olarak öğretmen adaylarının küreselleşme ve sosyal bilgiler eğitimi arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdikleri incelenmiştir. Öğretmen adayları küreselleşme ve sosyal bilgiler eğitimi arasında ilişki kurarken çoğunlukla küreselleşmenin olumsuz etkilerine vurgu yaparak sosyal bilgiler dersinin bu olumsuzlara karşı farkındalık geliştirmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda küreselleşme ve sosyal bilgiler eğitiminin odak noktalarının toplumlar olduğunu dile getirerek her iki kavram arasındaki bağın kaçınılmaz olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Gürbüz ve Aydın’ın (2022) araştırmasında öğretmen adayları, sosyal bilgiler dersinin kişilere bilinç kazandırdığını ve disiplinler arası bir konu alanı olmasıyla küresel konuları da içerdiğini ifade etmişlerdir. Küreselleşmenin ve sosyal bilgiler kavramlarının kapsam genişliği göz önünde bulundurulduğunda öğretmen adaylarının sosyal bilgilerin kapsamına yönelik bilgilerinin sınırlı olduğunu küreselleşmeye yönelik ilişki kurmada yetersiz kaldığı söylenebilir. Ozturk ve Akıncı’nın (2023) araştırmasında da katılımcıların dersin kapsamını sosyal bilgiler çerçevesinde gerektiği şekilde değerlendiremedikleri tespit edilmiştir. Araştırmacılar eğitim paydaşlarının ders müfredatı konusunda da ortak görüşlere sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Bunun için sosyal bilgiler eğitiminde küreselleşmenin yeri ve öneminin net bir şekilde aktarılmasının önemli olduğunu dersin temel ihtiyaçlarının belirlenerek müfredatların oluşturulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca küreselleşmenin toplumu etkileyen boyutlarının belirlenmesini ve bu doğrultuda içeriklerin ve ders sürelerinin oluşturulmasının önemine vurgu yapmışlardır.

Yapılan bu araştırma ile “Küreselleşme ve Toplum” dersini alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küreselleşmeye ve küreselleşmenin toplumsal hayata etkilerine yönelik değerlendirmeleri ortaya konmuştur. Sonuç olarak dersin kapsamının öğrencilere belirli teorik kazanımları olduğu ve toplumsal olayları değerlendirmede belirli bir bakış açısı kazandırdığı görülmektedir. Ancak öğrencilerin çoğunun olumsuz yargılara sahip olması küreselleşmenin sadece dezavantajlarının göz önünde bulundurulduğunu göstermektedir. Bu durumun aksine öğretmen adaylarının küreselleşmenin dezavantajlarını değerlendirip avantaja çevirme konusunda kazanımlar elde etmeleri gerekmektedir. Örneğin popüler kültürün oluşumunun farkında olup bunu teşvik edici tüketimin yerine belirli sivil toplum kuruluşlarıyla hareket ederek toplumsal bilinç kazandırma yönünde eyleme geçmeleri sağlanabilir. Aynı zamanda ders kapsamında sosyal bilgiler ders müfredatı küreselleşmeye yönelik incelenerek hangi kazanımlarda toplumsal farkındalıklar oluşturulacağı ve sınıf ortamında öğrencilere küresel bakış açıları kazandırılacağı değerlendirilebilir. Böylece küresel eğitim somutlaştırılarak toplumsal kazanımlar elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akhan, N. E. ve Kaymak, B. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin küreselleşme, küresel eğitim ve küresel vatandaş kavramlarına yönelik görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(229), 129-155.
- Akcaoğlu, M. Ö. ve Demirbaş, İ. (2019). Sosyal bilgiler ve çokkültürlülük. B. Ü. İbret ve S. Kaymakçı (Eds), *Sosyal Bilgiler ve Toplum* içinde (ss. 167-203), Ankara: Pegem.

- Baltacı, A. (2021). Nitel veri analizi. A. Uzunöz (Ed.), *Bilimsel araştırma becerileri ve araştırmada güncel desenler: Makale incelemeleri ve örnek makale çalışmalarıyla içinde* (ss.71-102). Ankara: Pegem Akademi.
- Bayır, Ö. G., Göz, N. L. ve Bozkurt, M. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarına göre sosyal bilgiler dersinde küresel vatandaşlık. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 145-162.
- Bertram, A. (2016). Global learning in the 21st century: An introduction. T. Barkatsas ve A. Bertram (Ed.). *Global learning in the 21st century* içinde (ss. 1-5). Rotterdam: Sense Publishers.
- Chepura, Y., & Matviienko, O. (2024). Civil society: Aspects of Globalization. *Biological Sciences*, 136, 67-69. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10810577>
- Creswell, J. W. (2017). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. California: Sage Publications.
- Çakmak, Z., Bulut, B. ve Taşkıran, C. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının internet kullanım durumları ile küresel vatandaşlık algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 99-112. <https://doi.org/10.17984/adyuebd.34905>
- Çiydem, E. (2019). Sosyal Bilgiler ve Toplumsal Değişim. B. Ü. İbret ve S. Kaymakçı (Eds), *Sosyal Bilgiler ve Toplum* içinde (ss. 95-118). Ankara: Pegem.
- Çiydem, E., Özdemir, Y., Ilgaz, S., Sahin, F., & Örtten, H. (2017). Social Studies Teacher Candidates' Metaphorical Perceptions towards "Modernization" and "Globalization" Concepts. *International Journal of Social Science and Humanity*, 7(1), 37. <https://doi.org/10.18178/ijssh.2017.7.1.792>
- Çolak, K., Kabapınar, Y., & Öztürk, C. (2019). Sosyal bilgiler derslerini veren öğretmenlerin küresel vatandaşlığa ve küresel vatandaşlık eğitimine bakışları. *Eğitim ve Bilim*, 44(197), 335-352. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2019.7721>
- Dere, İ. ve Uçar, A. (2020). Küresel bağlantılar öğrenme alanının sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımalarının incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(2), 212-240. <https://doi.org/10.33308/26674874.2020342189>
- Durmuş, S. & Çolak, K. (2021). Global problems through the eyes of 8th grade students. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 44, 145-160. <https://doi.org/10.32003/igge.897622>
- Durmuş, E., ve Sert, S. E. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi ile incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 1177-1193. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.1096539>
- Genç, İ. ve Kınasakal, İ. (2019). Sosyal bilgiler ve küresel eğitim. B. Ü. İbret ve S. Kaymakçı (Eds), *Sosyal Bilgiler ve Toplum* içinde (ss. 351-385). Ankara: Pegem.
- Gürbüz, Z. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küreselleşmeye Yönelik Görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gürbüz, G. ve Aydın, M. (2022). Öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 82-97. <https://doi.org/10.29129/inujse.1165609>
- Egüz, Ş. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık eğitimine yönelik algıları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(24), 30-49.
- Ezer, F. ve Aksüt, S. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel köy kavramına ilişkin metaforik algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(2), 667-686. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.785610>
- İçen, M. (2020). Popüler kültürün sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yansımaları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 550-572. <https://doi.org/10.17556/erziefd.730861>
- Kan, Ç. (2009). Sosyal bilgiler eğitiminde küresel vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), 25-30.
- Karakuş, S.ve Akpınar, M. (2021). Türkiye'deki 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında küreselleşme olgusunun incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 374-404. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.867034>
- Keengwe, J. (2018, October 24). Globalization, Digital Technology, and Teacher Education in the United States. *Oxford Research Encyclopedia of Education*. 4.06.2024 tarihinde <https://oxfordre.com/education/view/10.1093/acrefore/9780190264093.001.0001/acrefore-9780190264093-e-366> adlı siteden erişilmiştir.
- Keskin, Y. ve Yaman, E. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ve Ders Kitaplarında Yeni Bir Paradigma: Çokkültürlü Eğitim. *Türk Çalışmaları* (Elektronik), 9(2), 933-960.

- McGaha, J. (2015). Popular culture & Globalization: Teacher candidates' attitudes & perceptions of cultural & ethnic stereotypes. *Multicultural Education*, 23(1), 32-37.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. S. Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Meydan, A. (2021). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri. A. Uzunöz (Ed.), *Bilimsel araştırma becerileri ve araştırmada güncel desenler: Makale incelemeleri ve örnek makale çalışmalarıyla içinde* (ss.25-40). Ankara: Pegem Akademi.
- Nassaji, H. (2015). Qualitative and descriptive research: Data type versus data analysis. *Language teaching research*, 19(2), 129-132.
- Ozturk, F. & Akıncı, M. (2023). Evaluating stakeholders curricular needs: Global literacy in social studies teacher education. *Anadolu University Journal of Education Faculty (AUJEF)*, 7(1), 84-110. <https://doi.org/10.34056/aujef.1177583>
- Özdemir, S. M. (2011). Toplumsal değişme ve küreselleşme bağlamında eğitim ve eğitim programları: Kavramsal bir çözümleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 85-110.
- Öztürk, F. ve Günel, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel sistem, küresel eğitim ve çeşitlilik kavramlarına ilişkin algısı. *İlköğretim Online*, 15(1), 172-185.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çeviri Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Savaşlar, Z. (2007). *Küreselleşme ve sosyal boyutu* (Yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sağlam, M., Vural, L. ve Akdeniz, C. (2011). Küreselleşmenin Türkiye'deki ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında görülen yansımaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 1-15.
- Topkaya, Y. (2016). Küresel vatandaşlık bilinci üzerinde sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin etki boyutu. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 238-252.
- Toprak, A. R. ve Çelik, H. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarında metaforik algı bağlamında küreselleşme. *Turkish Studies-Education*, 17(5), 959-973. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.63307>
- Tünkler, V. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel, çokkültürlü eğitime ve küresel vatandaşlık eğitimine yönelik bakış açıları. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(226), 255-290.
- Uyar, E. Meydan, A. ve Uyar, Ü. (2022). Küreselleşmenin medya ve sosyal medya üzerinden yarattığı toplumsal değişme ve yabancılaşmanın öğretmen görüşleri ile incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 341-351. <https://doi.org/10.17556/erziefd.938385>
- Uygun, K. ve Ulu, C. T. (2018). 6. ve 7. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitabında küreselleşme olgusunun incelenmesi. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 1-19.
- Yiğit, K. ve Demirkaya, H. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel sorunlara ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, (17), 24-43.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılar, M. B., Tağrikulu, P., & Ünal, O. (2023). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Popüler Kültür Kavramına İlişkin Bilişsel Yapıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(1), 196-223. <https://doi.org/10.51460/baebd.1197459>
- Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK]. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı. 13/03/2024 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Sosyal_Bilgileri_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf adlı siteden erişilmiştir.